

Utbildningsutskottets betänkande 2025/26:UbU15

Riksrevisionens rapport om urval till högskolan – urvalsgrunder, platsfördelning och tillämpning

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

I skrivelsen redovisar regeringen sin bedömning av de iakttagelser och rekommendationer som Riksrevisionen lämnar i rapporten Urval till högskolan – urvalsgrunder, platsfördelning och tillämpning. Regeringen välkomnar granskningen och instämmer i huvudsak i Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer. I och med skrivelsen anser regeringen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad. I likhet med regeringen välkomnar utskottet granskningen, som ger värdefull kunskap om hur urvalssystemet till högskoleutbildningar på grundnivå fungerar.

Behandlade förslag

Skrivelse 2025/26:40 Riksrevisionens rapport om urval till högskolan – urvalsgrunder, platsfördelning och tillämpning.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet4

 Ärendet och dess beredning.....4

 Skrivelsens huvudsakliga innehåll.....4

Utskottets överväganden.....5

 Riksrevisionens rapport om urval till högskolan – urvalsgrunder,
 platsfördelning och tillämpning.....5

 Utskottets ställningstagande.....9

Bilaga

Förteckning över behandlade förslag.....10

 Skrivelsen.....10

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Riksrevisionens rapport om urval till högskolan – urvalsgrunder, platsfördelning och tillämpning

Riksdagen lägger skrivelse 2025/26:40 till handlingarna.

Stockholm den 27 januari 2026

På utbildningsutskottets vägnar

Fredrik Malm

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Malm (L), Anders Ygeman (S), Patrick Reslow (SD), Kristina Axén Olin (M), Linus Sköld (S), Robert Stenkvist (SD), Caroline Helmersson Olsson (S), Johanna Rantsi (M), Mats Wiking (S), Jörgen Grubb (SD), Rose-Marie Carlsson (S), Isabell Mixter (V), Mathias Bengtsson (KD), Camilla Hansén (MP), Lars-Ingvar Ljungman (M), Kent Kumpula (SD) och Madeleine Atlas (C).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens skrivelse 2025/26:40 Riksrevisionens rapport om urval till högskolan – urvalsgrunder, platsfördelning och tillämpning.

Riksdagen överlämnade Riksrevisionens rapport till regeringen den 8 maj 2025.

Riksrevisionen presenterade den aktuella granskningsrapporten för utskottet den 15 maj 2025 (prot. 2024/25:42).

Av 9 kap. 19 § riksdagsordningen framgår det att regeringen för varje granskningsrapport som har överlämnats till regeringen i en skrivelse till riksdagen ska redovisa vilka åtgärder regeringen har vidtagit eller avser att vidta med anledning av Riksrevisionens iakttagelser i rapporten. Regeringens skrivelse ska lämnas till riksdagen inom fyra månader från det att regeringen har tagit emot rapporten. När man beräknar fristen ska månaderna juli och augusti inte räknas in.

Regeringen överlämnade skrivelse 2025/26:40 till riksdagen den 6 november 2025.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redogör regeringen för sin bedömning av de iakttagelser och rekommendationer som Riksrevisionen lämnar i rapporten Urval till högskolan – urvalsgrunder, platsfördelning och tillämpning (RiR 2025:10). Riksrevisionens övergripande slutsats är att dagens urvalssystem i huvudsak fungerar väl men att det kan bli mer effektivt i vissa delar. Riksrevisionen rekommenderar regeringen att se till att ändringar i urvalsbestämmelserna görs utifrån fullständiga konsekvensanalyser, att ge lämplig myndighet i uppdrag att regelbundet utvärdera urvalsbestämmelserna samt att se till att uppgifter om högskolestudenters urvalsgrupp och meritvärde bevaras för forsknings- och statistikändamål.

Regeringen välkomnar granskningen och instämmer i huvudsak i Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer. När det gäller rekommendationen om konsekvensanalyser betonar regeringen att stor vikt läggs vid att utreda möjliga konsekvenser för helheten när delar av systemet ändras och att så ska vara fallet även fortsättningsvis.

I och med skrivelsen anser regeringen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

Utskottets överväganden

Riksrevisionens rapport om urval till högskolan – urvalsgrunder, platsfördelning och tillämpning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger skrivelse 2025/26:40 Riksrevisionens rapport om urval till högskolan – urvalsgrunder, platsfördelning och tillämpning till handlingarna.

Skrivelsen

I skrivelsen behandlar regeringen de iakttagelser som Riksrevisionen har redovisat i sin rapport och de rekommendationer som Riksrevisionen riktar till regeringen. De rekommendationer som Riksrevisionen riktar till Universitets- och högskolerådet (UHR) respektive till universitet och högskolor behandlas inte i skrivelsen.

Riksrevisionens iakttagelser

Bakgrund och syfte med granskningen

Konkurrensen om utbildningsplatser är stor till många eftertraktade högskoleutbildningar på svenska universitet och högskolor. När alla behöriga sökande till en utbildning på grundnivå som vänder sig till nybörjare inte kan tas emot ska ett urval göras utifrån gymnasiebetyg, resultat på högskoleprovet och lokalt beslutade urvalsgrunder. Syftet med urvalssystemet är att anta de sökande som har bäst förutsättningar att klara studierna. Samtidigt ska systemet bidra till fler vägar in till högskolan, ökad jämställdhet och till att motverka social snedrekrytering. Systemet ska dessutom vara överblickbart och enkelt att förhålla sig till för blivande studenter.

Det har funnits indikationer på att urvalet inte fungerar effektivt. Riksrevisionen har därför valt att granska effektiviteten i systemet för urval till högskoleutbildningar på grundnivå. Den övergripande revisionsfrågan är: Fungerar systemet för urval till högskoleutbildningar på ett effektivt sätt? För att besvara den övergripande frågan ställer Riksrevisionen följande delfrågor:

- Fungerar urvalsgrunderna och platsfördelningen så att sökande vid urval rangordnas efter de målsättningar som finns?
- Styr regeringen systemet för urval till högskoleutbildningar på ett effektivt sätt?
- Arbetar lärosätena med urval till sina högskoleutbildningar på ett effektivt sätt?

Riksrevisionens slutsatser

Urvalsgrunderna och platsfördelningen uppfyller sina syften, men det finns viss potential för ökad genomströmning

Riksrevisionen bedömer att regeringens bestämmelser om urvalsgrunder och platsfördelning bidrar till att de som har bäst förutsättningar att klara studierna antas, att sökande har en andra chans och att olika studentgrupper antas. Det finns dock indikationer på att reglerna för hur platserna ska fördelas mellan urvalsgrunderna är för restriktiva. På vissa utbildningar skulle genomströmningen sannolikt kunna öka genom att fler platser fördelas via betyg.

Lärosätena ändrar och analyserar sällan urvalet till sina utbildningar

Lärosätena ansvarar för platsfördelningen mellan urvalsgrunderna och om lokalt beslutade urvalsgrunder ska användas. Av granskningen framgår att lärosätena i huvudsak saknar kunskap om hur väl deras urvalsgrunder och platsfördelning fungerar. De arbetar inte heller i någon större utsträckning med att anpassa urvalet till specifika utbildningar. Sådana analyser kan dock vara svåra för enskilda lärosäten att göra på ett effektivt sätt. Riksrevisionen framhåller att användningen av lokalt beslutade urvalsgrunder vid urval till nybörjarprogram i dag är begränsad på de flesta lärosäten, trots regeringens ambition att de ska användas i större utsträckning. Det är enligt Riksrevisionen positivt att lärosätena kan använda lokalt beslutade urvalsgrunder. Däremot pekar inte granskningens resultat på några tydliga effektivitetsvinster med att öka användningen av lokalt beslutade urvalsgrunder.

UHR bör ta ett större ansvar för genomförandet av högskoleprovet

Riksrevisionen anser att UHR:s roll att stödja lärosätena vid urval överlag fungerar bra, men att samverkan med lärosätena om det nationella antagnings-systemet (NyA) uppvisar brister. Enligt granskningen har UHR inte heller tagit tillräckligt stort ansvar för att högskoleprovet genomförs på ett rättssäkert och likvärdigt sätt.

Varken lärosätena, UHR eller regeringen har samlad kunskap om hur väl urvalsbestämmelserna fungerar

Av granskningen framgår det att regeringen har ändrat urvalsbestämmelserna utifrån olika målsättningar och att det ofta har saknats konsekvensanalyser av hur ändringarna påverkar hela urvalssystemet. Riksrevisionen bedömer att lärosätena, UHR och regeringen inte heller har tillräcklig kunskap om hur väl dagens urvalsbestämmelser fungerar när det gäller att välja ut dem som har bäst förutsättningar att klara utbildningarna. Enligt Riksrevisionens bedömning innebär detta en risk för att urvalssystemet på längre sikt inte utformas effektivt. För att urvalssystemet ska fungera väl även i fortsättningen är det viktigt att följa hur olika förändringar i samhället påverkar urvalet till konkurrensutsatta utbildningar, anser Riksrevisionen.

Riksrevisionens rekommendationer

Riksrevisionen lämnar följande rekommendationer till regeringen:

- Se till att ändringar i urvalsbestämmelserna genomförs utifrån fullständiga konsekvensanalyser.
- Stärk utvärderingen av urvalsgrundernas och platsfördelningens funktion genom att
 - ge lämplig myndighet i uppdrag att regelbundet utvärdera urvalsbestämmelserna
 - se till att uppgifter om högskolestudenters urvalsgrupp och meritvärde bevaras för forsknings- och statistikändamål.

Riksrevisionen lämnar följande rekommendation till lärosätena:

- Öka samverkan kring lokalt beslutade urvalsgrunder i syfte att göra urvalet mer kostnadseffektivt och rättssäkert. Se exempelvis över möjligheten att gemensamt ta fram och genomföra alternativa urval till liknande utbildningar.

Riksrevisionen lämnar följande rekommendationer till UHR:

- Följ upp lärosätenas genomförande av högskoleprovet för att stärka likvärdigheten och rättssäkerheten.
- Utveckla forum som möjliggör mer löpande dialog med och mellan provanordnande lärosäten för att främja ett mer likvärdigt genomförande av högskoleprovet.

Regeringens bedömning av Riksrevisionens iakttagelser

Regeringens övergripande bedömning

Regeringen välkomnar granskningen, instämmer i huvudsak i Riksrevisionens iakttagelser och konstaterar att dagens urvalssystem till högre utbildning i huvudsak fungerar väl.

Urvalsgrunder och platsfördelning

Regeringen anser att det är viktigt att lärosätena analyserar urvalet till sina utbildningar i relation till exempelvis genomströmningen på dem. Enligt regeringens mening är det viktigt att lärosätena arbetar aktivt med att använda de verktyg som regelverket tillåter för att optimera urvalet.

Antagningssystemet och högskoleprovet

Regeringen förutsätter att myndigheterna fortsätter att utveckla samarbetet om antagningssystemet och att de beaktar behov av ytterligare funktionalitet.

Regeringen anser att det är viktigt att högskoleprovet fungerar väl ur rättssäkerhets- och likvärdighetsperspektiv och ser positivt på att UHR arbetar med att möta de brister som identifierats.

Riksrevisionens rekommendationer till regeringen

Se till att ändringar i urvalsbestämmelserna genomförs utifrån fullständiga konsekvensanalyser

För närvarande bereds inom Regeringskansliet betänkanden från flera utredningar som kan komma att påverka tillträdesreglerna. I beredningen av dessa betänkanden analyseras hur tillträdessystemet kan komma att påverkas.

Som komplement till de konsekvensutredningar som kommittéer och särskilda utredare redovisar läggs det inom Regeringskansliet stor vikt vid att analysera de bredare konsekvenser som olika förändringsförslag kan få exempelvis för tillträdessystemet som helhet. Konsekvensutredningar kan även tas fram inom Regeringskansliet när förordningsändringar bereds.

Stärk utvärderingen av urvalsgrundernas och platsfördelningens funktion genom att ge lämplig myndighet i uppdrag att regelbundet utvärdera urvalsbestämmelserna

Det finns inte något uttryckligt uppdrag i instruktionerna till UHR eller Universitetskanslersämbetet att utvärdera urvalsbestämmelserna. Det förekommer att regeringen ger särskilda uppdrag till myndigheter för att följa upp urvalet till högskolan. Även om möjligheten finns att vid behov ge särskilda uppdrag om uppföljning av urvalet anser regeringen att det kan vara rimligt att bestämmelserna återkommande följs upp och utvärderas. Hur det bör göras behöver övervägas vidare.

Stärk utvärderingen av urvalsgrundernas och platsfördelningens funktion genom att se till att uppgifter om högskolestudenters urvalsgrupp och meritvärde bevaras för forsknings- och statistikändamål

Enligt regeringens mening kan det vara rimligt att som Riksrevisionen rekommenderar bevara uppgifter om urvalet längre än tio år om det behövs för forsknings- och statistikändamål.

Regeringens åtgärder med anledning av Riksrevisionens iakttagelser

När det gäller Riksrevisionens rekommendation om konsekvensanalyser vill regeringen betona att regeringen lägger stor vikt vid att utreda möjliga konsekvenser för helheten när delar av systemet ändras och att den avser att fortsätta att göra det. Riksrevisionen rekommenderar också att en myndighet får i uppdrag att regelbundet utvärdera urvalsbestämmelserna. Regeringen avser att överväga den frågan vidare. När det gäller rekommendationen om att bevara uppgifter om urvalet avser regeringen att undersöka möjligheten att ändra regleringen för att uppgifterna ska kunna användas med ett längre tids-
spann för forsknings- och statistikändamål.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar Riksrevisionens granskning av effektiviteten i systemet för urval till högskoleutbildningar. Granskningen ger värdefull kunskap om hur urvalssystemet till högskoleutbildningar på grundnivå fungerar. Utskottet kan konstatera att regeringen i huvudsak instämmer i Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer. Utskottet noterar också att regeringen anger att det pågår beredning inom Regeringskansliet av utredningsförslag som kan komma att påverka tillträdesreglerna till högre utbildning. Enligt utskottet är det positivt att regeringen uppmärksammar vikten av att på flera sätt analysera konsekvenser för tillträdessystemet av förändringsförslag liksom att regeringen överväger frågan om uppföljning och utvärdering av urvalsbestämmelserna.

Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelse 2025/26:40 Riksrevisionens rapport om urval till högskolan – urvalsgrunder, platsfördelning och tillämpning till handlingarna.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2025/26:40 Riksrevisionens rapport om urval till högskolan – urvalsgrunder, platsfördelning och tillämpning.